‘ "Dan was een in veel opzichten andere geschiedenis tot stand gekomen. Ik zeg niet diametraal tegengesteld, dat kan ik me niet voorstellen. Misschien wat beknopter, emotioneler, ik weet het niet. Als we de Tweede Wereldoorlog hadden verloren, was er natuurlijk wel een diametraal tegengesteld beeld van die periode ontstaan."

Zou hij er voorstander van zijn als de beschrijving van Nederland in de Tweede Wereldoorlog na voltooiing van zijn werk op een andere basis zou verdergaan? "Nou ja, de regering kan natuurlijk niet doorgaan met wetenschappelijk werk op dit beperkte terrein te financieren. Ik wil daar bij opmerken dat het mijn denkbeeld was om in het slotdeel een overzicht op te nemen van de kritiek. Als er bijvoorbeeld in *De Groene Amsterdammer* ooit een kritische reaktie is verschenen, dan kun je over vijftig jaar wel zeggen: zoek dat maar op in *De Groene Amsterdammer*, maar dat vind ik dus niet fair. Door al die kritische stemmen op te nemen hoop ik het nageslacht te waarschuwen: Dit zijn nou wel de opinies van die geschiedschrijver De Jong geweest, maar in diezelfde tijd zijn op bepaalde punten andere opinies geuit. Hier heb je ze.

Mijn leermeester en de oprichter van Oorlogsdokumentatie, N. W. Posthumus, hield ons voor dat *"le mieux est souvent l'ennemi du bien"*, het betere is vaak de vijand van het goede. Natuurlijk kan het altijd beter, maar dat vergt tien of vijftien jaar langer onderzoek. Als je dat op mijn werk betrekt, dan had ik al lang in mijn graf gelegen voordat deel één was verschenen. Je moet er een keer een punt achter zetten. Perfektionisme is een ramp voor dit vak." ’

3. *De hongerwinter*

In de regionale kranten en agrarische vakbladen werd nogal wat aandacht besteed aan De Jongs oordeel over de houding van de Nederlandse boer in de hongerwinter van 1944–1945. De *Alkmaarsche Courant* (15 december 1981) publiceerde dat oordeel onder de kop: ‘Drie van de vier Noordhollandse boeren hielpen wel degelijk’. Het blad schreef het volgende over De Jongs beschrijving:

‘ ‘Over het algemeen oordeelde men nogal ongunstig over de medewerking van de boeren, die beschuldigd werden van ergerlijke schraapzucht. Er waren er inderdaad bij, die alleen voedsel wilden afstaan tegen ruiling van kleren, linnengoed of sieraden en De Jong haalt daarover een notitie aan van een Wieringermeerbewoner, die van een van de grote boeren zegt: "Het is mij bekend, dat hij «in voorraad had» een tiental radio-apparaten, drie piano's, twee orgels, minstens een dozijn accordeons, een even groot aantal schrijfmachines enz. enz." Soms gebeurde het dat de illegaliteit tegen dit soort boeren optrad. Hun boerderijen werden overvallen en de